

Kazimierz Piwowarski

"Seelsorge : Texte zum gewandelten
Verständnis und zur Praxis der
Seelsorge in der Neuzeit", wyd.
Freidrich Wintzer, München 1978 :
[recenzja]

Collectanea Theologica 50/1, 204-206

1980

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

głównie jej konkretny przebieg. Ważną jednak rolę spełnia także plan nauki religii oraz podręczniki.

Omawiana pozycja może być, jak się wydaje, polecona także czytelnikowi polskiemu. Dla zorientowanych w aktualnej sytuacji w katechetyce RFN pozycja wyjaśni niektóre jej zagadnienia terminologiczne. Pracującemu w terenie może dostarczyć pewnych impulsów, jeśli chodzi o konkretny układ i przebieg katechezy.

ks. Kazimierz Piwowski, Monachium

Handbuch psychologischer Grundbegriffe, wydawcy: Theo Herrmann, Peter R. Hofstätter, Helmut P. Huber, Franz E. Weisner, München 1977, Kösel-Verlag, s. 572.

Z dorobku psychologii korzystają inne dyscypliny, zwłaszcza pedagogika czy katechetyka. Już pobieżny przegląd publikacji katechetycznych ukazuje, jak często opierają się one na danych psychologii. W sytuacji takiej istnieje jednak u niefachowca niebezpieczeństwo nieścisłości terminologicznej. Dlatego szczególnego znaczenia nabierają pozycje, które jasno i przystępnie przedstawiają znaczenie używanych w psychologii terminów i związanych z nimi teorii.

Podręcznik podstawowych pojęć psychologicznych omawia w 50 hasłach główne terminy psychologiczne. Przeznaczony jest przede wszystkim dla tych, którzy zaczynają pracę w zawodach wymagających znajomości psychologii. Jak podkreślono we wstępie, w pracy takiej chodzi nie tylko o poradnictwo czy terapię, lecz także o tworzenie optymalnych warunków życia i twórczości człowieka. Z sukcesem można bowiem liczyć się wtedy, gdy zna się aktualną sytuację psychiczną jednostki oraz warunki i szanse przemian. Psycholog pracuje w tym właśnie kierunku, ale często jest bezradny wobec rosnących zadań. Liczba potrzebujących pomocy psychologa wynosi w wielu krajach 10 % ludności. W żadnym, nawet najbogatszym kraju, nie znajdzie się tylu fachowców z dobrym przygotowaniem psychologicznym, by można było wszystkim pomóc. Dlatego korzysta się w niektórych krajach, np. w Ameryce, z pomocy niefachowców. Omawiana pozycja może także dla nich być pomocna.

Poszczególne hasła są, jak na pozycję encyklopedyczną, dość szczegółowo opracowane i zajmują niekiedy kilkanaście stron. Na przykład pod hasłem „agresja” omawia się historię opracowania tego zjawiska. Podaje się próby definicji. Omawia się formy i diagnozę. Najszerzej przedstawia się współistniejące teorie. Wreszcie ukazuje się wartościowe próby terapii. Przy każdym hasle podaje się szeroką literaturę. Dzięki temu omawiana pozycja może być pomocą nawet dla znających bliżej psychologię. Wydaje się jednak, że jest ona szczególnie pomocna dla korzystających z literatury niemieckiej np. teologicznej. Teolog i psycholog używający tego samego pojęcia jak np. zachowanie moralne nie zawsze myślą o tym samym. Omawiana pozycja ukazuje, że pojęcie to różnie jest interpretowane również przez różnych psychologów, różne kierunki psychologiczne. Dlatego znajomość omawianej pozycji może się przyczynić do precyzyjnego używania pojęć psychologicznych oraz uniknięcia wielu nieporozumień.

ks. Kazimierz Piwowski, Monachium

Friedrich WINTZER (wyd.), *Seelsorge. Texte zum gewandelten Verständnis und zur Praxis der Seelsorge in der Neuzeit*, München 1978, Chr. Kaiser Verlag, s. L + 247.

F. Wintzer postawił sobie za cel przedstawienie rozwoju protestanckiej teorii duszpasterskiej od połowy XIX wieku. Dla ukazania tego rozwoju dokonał wyboru tekstów z prac ewangelickich teoretyków duszpasterstwa, którzy zajmują szczególne miejsce w historii tej dyscypliny. Naturalnie niemożliwe było przytoczenie zbyt dużej ilości tekstów. Dlatego wybrane zostały te, które zdaniem autora zajmują się szczególnie problemem stosunku człowieka do Boga, do siebie i do bliźnich w aspekcie teologicznym, psychologicznym i socjologicznym.

Omawiana praca posiada dwie części. W obszernym wprowadzeniu przedstawiona została problematyka, którą poruszają cytowane w drugiej części teksty. Punktem wyjścia dla nowoczesnej teologii pastoralnej są prace F. D. E. Schleiermachera. Podkreśla on, że duszpasterstwo powinno respektować dojrzałość i wolność wiernych oraz mieć na celu jednostkę, którą należy jednak wiązać ze wspólnotą wiernych. Schleiermacher zajmował się szerzej uzasadnieniem oraz podstawami duszpasterskiej działalności duchownego. Działalność ta odnosi się przede wszystkim do problemów wiary i konfliktów etycznych. W niektórych wypadkach może ona jednak obejmować także poradnictwo w sprawach, które nie dotyczą wprost religii. Myśli te rozwinął szerzej Alexander Schweizer. Akcentował on potrzebę uwzględniania problematyki etycznej w duszpasterstwie, które uzasadniał od strony braterskiego rozumienia Kościoła oraz od strony pojęcia wspólnoty. Do myśli Schleiermachera nawiązał także C. I. Nitzsch. Na jego teorię duszpasterstwa duży wpływ miał rozwój przemysłowy wieku XIX oraz malejący wpływ chrześcijaństwa na masy. Uważa on, że duszpasterstwa nie da się ściśle odgraniczyć od problemów socjalno-etycznych oraz diakonii. Głównym zadaniem duszpasterstwa jest przekaz słowa Bożego z uwzględnieniem szczególnej sytuacji każdego człowieka. Myśli te rozwinął szerzej H. A. Köstlin uważając, że głównym zadaniem duszpasterstwa jest pogłębienie wiary u poszczególnego człowieka. Duszpasterstwo musi być jednak zakorzenione w życiu wspólnoty wierzących. Omawiany tu pierwszy okres w historii nowoczesnego duszpasterstwa trwał do około 1890 roku.

Drugi okres, trwający do roku 1928, zaznacza się dążeniem teologii praktycznej do ściślejszego jej związku z konkretną rzeczywistością oraz podkreślanie jej charakteru praktycznego. W związku z tym uznano potrzebę badań socjologicznych, by móc lepiej ocenić specyfikę różnych parafii np. wiejskich czy przemysłowych. Nie pozostano jednak na płaszczyźnie tylko socjologicznej. W tym czasie spotykamy pierwsze wzmianki o potrzebie uwzględnienia psychoanalizy w duszpasterstwie. Szczególnie O. Pfister dążył do przybliżenia osiągnięć psychoanalizy. Ufał on, że dzięki danym psychoanalizy można będzie znaleźć odpowiedź na pytanie, dlaczego często prawdy teologiczne nie są wcielane w życie.

Po okresie szczególnego uwzględniania osiągnięć nauk empirycznych w teologii duszpasterskiej nastąpił czas koncentrowania się na głównych problemach teologicznych. Okres trwał od roku około 1928 do 1950. Na teologię duszpasterską tego okresu miał wpływ rozwój tzw. teologii dialektycznej oraz ogólne odrodzenie teologii luteranckiej po pierwszej wojnie światowej. Okres ten otwierają i zamykają prace E. Thurneysena. Zainteresowania jego koncentrują się na problemach systematyczno-teologicznych. Uważa on, że duszpasterstwo powinno się koncentrować na pytaniach o Boga i jego zbawcze działanie. Pod wpływem prac C. G. Junga zajęto się w tym czasie także szerzej stosunkami duszpasterstwa do psychoterapii. Jung postawił tezę, że przeżycie wiary, nadziei i miłości oraz poznanie siebie jest nieodzowne dla zdrowia człowieka. Duszpasterstwo nie może być według Junga nastawione tylko teologicznie. Z drugiej strony poprawne rozwiązanie problemów religijnych ma dodatni wpływ na leczenie schorzeń psychicznych. Nastawienie religijne ma ścisły związek z życiem psychicznym. Mimo prac Junga problematyka psychologiczna pozostała na marginesie zaintere-

sowań teologii duszpasterskiej. Do zwrotu w tej dziedzinie dojdzie w połowie wieku XX pod wpływem prac P. Tillicha.

Ostatni okres w teorii i praktyce duszpasterskiej zaczął się około roku 1950 i stoi pod hasłem duszpasterstwa całościowego. Zwrócono uwagę na potrzebę reformy studium teologii duszpasterskiej. A. D. Müller domagał się szerszego wprowadzenia do programu studiów osiągnięć psychologii, zwłaszcza psychologii głębi. Powstające po drugiej wojnie światowej instytucje pastoralne zaczęły te postulaty realizować. W okresie tym zdawano sobie sprawę z potrzeby duszpasterstwa. Pytaniem, które zajmowało teoretyków i praktyków, było zagadnienie metod. W tym czasie doszło pod wpływem prac P. Tillicha do współpracy teologii z psychologią głębi. Zastugą jego jest ukazanie, że osiągnięcia psychologii głębi mogą okazać się bardzo pomocne w konkretnej pracy duszpasterskiej. Do ożywienia i sprecyzowania tego zagadnienia przyczynił się szczególnie D. Rössler. Domaga się on, by uwzględniano różne szkoły psychoanalityczne. Trzeci okres znajduje się pod wpływem personalizmu i egzystencjalizmu filozoficznego i rozumie psychologię jako drogę do naświetlenia egzystencji człowieka.

Przyjęcie osiągnięć i niektórych metod psychologii głębi doprowadziło do przesunięcia akcentów w praktyce duszpasterskiej końca lat sześćdziesiątych. Coraz więcej uwagi poświęca się indywidualnym nastawieniom i przekonaniom oraz rozumieniu osobistych przeżyć. Szczególnie J. Scharfenberg podkreślał, że psychologia pastoralna może być dużą pomocą w rozumieniu człowieka. Ważnym jest przy tym przestudiowanie biografii konkretnego człowieka oraz rozmowa z nim. W związku z tym zwraca się także uwagę na znaczenie nastawienia i sytuacji psychicznej duszpasterza. Mimo wielu zajęć nie może on zapominać, że ważną jest również formacja jego osobowości. Dzięki temu będzie on nie tylko znał lepiej swe reakcje i odczucia, ale także możliwości i granice swej pracy.

Drugą część omawianej pozycji stanowią teksty autorów omówionych w części pierwszej. Dzięki liniom rozwojowym ukazanych we wstępie można łatwiej zrozumieć poszczególne teksty oraz dostrzec wyraźniej rozwój problematyki. Przez doprowadzenie przeglądu tekstów aż do naszych czasów ukazał autor jakie problemy stoją przed dzisiejszym duszpasterstwem. Na pierwsze miejsce wysuwa się pytanie, w jakim stopniu możliwym jest przyjęcie przez teologię duszpasterską metod i technik nauk humanistycznych. Otwarty pozostaje także stosunek teologii i wiary do psychologii głębi. Warto tu podkreślić, że ostatnio ukazują się w RFN coraz częściej publikacje nawiązujące do teorii Tillicha o znaczeniu symboli religijnych.

Omawiana praca może okazać się pomocna także dla duszpasterza polskiego. Ukazuje ona bowiem bogactwo różnych aspektów jego pracy przy podkreślanu, że jego zadaniem jest zarówno przekaz wiary i konkretna pomoc. Duszpasterstwo rozumiano bowiem zawsze jako świadectwo i poradnictwo.

ks. Kazimierz Piwowarski, Monachium

Horst Klaus BERG, *Lernziel: Schülerinteresse. Zur Praxis der Motivation im Religionsunterricht*, Stuttgart-München 1977, Calwer Verlag-Kösel-Verlag, s. 240.

Jednym z podstawowych warunków udanej katechezy jest obudzenie zainteresowania poruszonym tematem przez odpowiednią motywację. Książka H. K. Berga, profesora ewangelickiej teologii i pedagogiki religijnej, ma być dla katechety pomocą na tym odcinku jego pracy. Autor zacieśnia swą pracę do zagadnienia motywacji w stadium przygotowawczym lekcji.

Drogę, jaką można doprowadzić do odpowiedniej motywacji, ujmuje autor w trzy punkty. Pierwszym jest obudzenie chęci poznania zapowiedzianej te-